

ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

ЖИВИ
ИНСТРУМЕНТ

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Европска конвенција о људским правима

живи инструмент

Енглеско издање:
The European Convention on Human Rights –
A living instrument

Овај документ је припремило Одељење за односе са јавношћу Суда као поједностављени приказ права садржаних у Европској конвенцији о људским правима, намењен искључиво у образовне сврхе. Правно важећи документи су званичне верзије Конвенције на француском и енглеском језику.

Сва права задржана. Ниједан део ове публикације се не може превести, репродуковати или пренети, у било ком облику или на било који начин, електронски (CD-Rom, интернет, итд.) или механички, укључујући фотокопирање, снимање или било какав систем за чување или преузимање података, без претходног писаног одобрења Службе за односе с јавношћу – Секретаријат ЕСЉП.

© Фотографије: Савет Европе

© Илустрација: Shutterstock

© Графички дизајн: ЕСЉП – Служба за односе с јавношћу

© Прелом: ЕСЉП – Служба за односе с јавношћу

© Европски суд за људска права, септембар 2022. године

Садржај

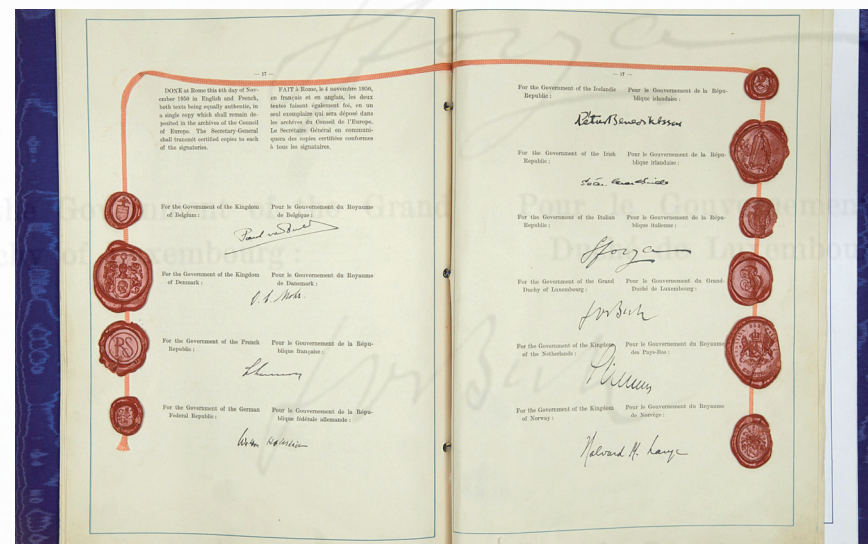
Европска конвенција о људским правима	5
Европски суд за људска права	5
Судска пракса	6
Утицај Конвенције	6
Конвенција, модеран инструмент	7
Реформе система Конвенције	8
Додатак 1: Конвенција укратко	10
Додатак 2: Државе потписнице Конвенције за заштиту људских права и основних слобода	15
Додатак 3: Кључни датуми	16
Додатак 4: Протоколи уз Конвенцију	18
Додатак 5: Табела потписивања и ратификација Европске конвенције о људским правима (Уговор бр. 005)	22

Значај
Европске конвенције
је у опсегу права и слобода
који се њоме штите, али и у
систему који је успостављен у складу
с њом оснивањем Европског суда за
људска права са задатком да надгледа
испуњавање обавеза од стране држава
чланица; то је систем у ком појединци
могу да покрену поступак против
државе када се њихова права
и слободe не поштују.

Европска конвенција о људским правима

Европска конвенција о људским правима, потписана у Риму 4. новембра 1950. године, била је први инструмент у коме су прецизно дефинисана права предвиђена Универзалном декларацијом о људским правима и којим им је дато обавезујуће дејство. Њом су утврђена апсолутна права која државе никада не могу да прекрше, као што су право на живот или забрана мучења, а њоме се штите одређена права и слободe који се могу ограничити законом само онда када је то неопходно у демократском друштву, на пример право на слободу и безбедност или право на поштовање приватног и породичног живота.

Један број права је додат првобитном тексту усвајањем додатних протокола, који се конкретнo односе на укидање смртне казне, заштиту имовине, право на слободне изборе или слободу кретања.

Европски суд за људска права

Европски суд за људска права, судски орган Савета Европе, разматра представке појединаца, али и међудржавне представке које је нека држава поднела против друге државе потписнице Конвенције. Тренутно се 46 држава обавезало да ће осигурати основна права и слободe, не само својим држављанима, већ свима у њиховој надлежности, чак и онима који нису Европљани.

Судска пракса

Судска пракса Суда је богата и односи се на много различитих тема. Повреда Конвенције које је Суд најчешће установљавао односи се на право на правично суђење, услед недостатка правичности или прекомерне дужине поступка. Право на слободу и безбедност и право на заштиту имовине такође често доводе до установљавања повреда.

Суд је пресудио у вези са многим друштвеним питањима као што су абортус, потпомогнуто самоубиство, претреси тела, кућно ропство, усвајање од стране хомосексуалних усвојитеља, ношење верских симбола у школама, заштита новинарских извора или чување ДНК података.

Утицај Конвенције

Разлог за значајан утицај рада Суда је обавезујућа снага његових пресуда. Држава за коју се утврди да је извршила повреду биће обавезна да обезбеди правно обештећење за штету коју је претрпео подносилац представке и, у мери у којој је то могуће, отклони све последице повреде. Држава такође мора да се постара да не дође до сличне повреде, другим речима да нико више не буде жртва установљене повреде. У пракси ово често доводи до промене законодавства.

Мењајући и допуњавајући своје законодавство или праксу како би их ускладили са Конвенцијом, државе омогућавају свима да имају користи од даљег развоја заштите људских права. Стога појединачна пресуда може имати утицаја на целокупно становништво државе. Надзор над извршењем пресуде је у рукама Комитета министара, извршног органа Савета Европе.

Примери промена које су проистекле из пресуда Суда :

- **Кипар** је укинуо кривично дело хомосексуалних односа између сагласних одраслих лица;
- чланство у синдикату више није обавеза у **Данској**;
- **Француска** признаје једнакост у правима наслеђивања између деце рођене у браку и ванбрачне деце;
- **Уједињено Краљевство** забранило је телесно кажњавање у државним школама;
- **Швајцарска** је усвојила закон којим се регулише прислушкивање телефона;
- многе државе су увеле правне лекове како би омогућиле људима да се жале на неосновано дуготрајне поступке.

Конвенција, модеран инструмент

Оно што Конвенцији даје снагу и чини је изузетно модерном је начин на који је Суд тумачи: динамично, у светлу савремених услова. Својом судском праксом Суд је проширио права утврђена Конвенцијом, тако да се данас њене одредбе примењују на ситуације које су биле потпуно непредвидиве и незамисливе у време када је била тек усвојена, укључујући питања везана за нове технологије, биоетику или животну средину. Конвенција се такође примењује на друштвена или осетљива питања која се односе, на пример, на тероризам или миграције.

Реформе система Конвенције

Откако је основан 1959. године, Суд је закључио разматрање око 900.000 представки, било доношењем пресуде или одлуке, било скидањем предмета са своје листе.

Суочене са све већим бројем предмета, државе чланице Савета Европе усвојиле су различите протоколе уз Конвенцију ради унапређења и јачања механизма надзора који је првобитно успостављен. Стога су уведена нова судска тела за разматрање најједноставнијих предмета.

Паралелно с тим, Суд је такође реформисао своје методе рада како би повећао своју ефикасност и рационализовао коришћење својих ресурса. На пример, увео је процедуру пилот-пресуде у циљу решавања масовног прилива представки које се односе на слична питања, позната и као системска питања, која су последица неусклађености домаћег права са Конвенцијом.

Тakoђе је усвојио политику приоритета којом се узима у обзир важност и хитност постављених питања како би се одлучило о редоследу поступања по представкама.

Конвенција је произашла из решености држава потписница да ужасе почињене у Другом светском рату заувек пошаљу у историју. Године 1949, десет држава основало је Савет Европе у циљу гарантовања поштовања људских права, демократије и владавине права широм Европе. Следеће године дванаест држава је усвојило Конвенцију, чиме је створен суд са задатком да осигура да оне испуњавају своје обавезе - међународни суд који би био надлежан да против њих донесе одлуку и обавезе их да измене и допуне своје законодавство.

Данас је Конвенција више него икад камен темељац Савета Европе и свака држава која жели да постане чланица организације мора да је потпише и ратификује. Судском праксом Суда се руководе национални судови држава широм европског континента; такође је цитирају многи судови чак и ван граница Европе.

Додатак 1: Конвенција укратко

Члан 1

Обавеза поштовања људских права

Државе морају сваком лицу на својој територији или територији у њиховој надлежности да обезбеде права и слободе утврђене овом Конвенцијом.

Члан 2

Право на живот

Право на живот сваког појединца заштићено је законом.

Члан 3

Забрана мучења

Нико не сме бити подвргнут мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању.

Члан 4

Забрана ропства и принудног рада

Нико не може бити третиран као роб нити примораван на принудни рад.

Члан 5

Право на слободу и сигурност

Свако има право на слободу. Свако ко је лишен слободе има право да што пре сазна разлог хапшења. Такође, мора одмах бити изведен пред судију и мора му се судити у разумном року или бити пуштен на слободу до почетка суђења.

Члан 6

Право на правично суђење

Свако има право на правично суђење, у разумном року, пред независним и непристрасним судом.

Свако ко је оптужен за кривично дело сматра се невиним док се његова кривица не докаже. Мора одмах бити обавештен о оптужбама против њега и бити у могућности да припреми одбрану. Свако има право на браниоца кога плаћа држава уколико сам не располаже средствима да га плати.

Члан 7

Кажњавање само на основу закона

Нико се не може сматрати кривим за кривично дело које није постојало у време извршења.

Члан 8

Право на поштовање приватног и породичног живота

Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

Члан 9

Слобода мисли, савести и вероисповести

Свако има право на слободу мисли, савести и вероисповести. Свако може да упражњава веру и јавно и приватно или је може променити.

Члан 10

Слобода изражавања

Свако има право на слободу изражавања. Ово укључује слободу мишљења и слободу примања и преношења информација и идеја.

Члан 11

Слобода окупљања и удруживања

Свако има право на мирно окупљање и приступање удружењима, укључујући и право на оснивање синдиката или учлањивање у њих.

Члан 12

Право на склапање брака

Свако има право да склопи брак и заснује породицу.

Члан 13

Право на делотворан правни лек

Свако мора бити омогућено да се обрати суду уколико су његова права повређена.

Члан 14

Забрана дискриминације

Права и слободе предвиђене овом Конвенцијом уживају сви, независно од пола, боје коже, религије, политичких мишљења или порекла.

Члан 34

Појединачне представке

Право подношења представке ЕСЉП је апсолутно. Државе ни под каквим околностима не могу да оспоре то право.

Члан 1 Протокола број 1

Заштита имовине

Свако има право на поседовање и уживање своје имовине.

Члан 2 Протокола број 1

Право на образовање

Свако има право на образовање и похађање наставе.

Члан 3 Протокола број 1

Право на слободне изборе

Свако има право да тајним гласањем учествује у избору законодавних тела (односно, националног парламента) и Европског парламента.

Члан 2 Протокола број 4

Слобода кретања

Свако ко законито борави у једној држави има право на слободу кретања и избор боравишта у оквиру те државе.

Члан 1 Протокола број 6

Укидање смртне казне

Нико не може бити осуђен на смртну казну нити га држава може погубити.

Члан 2 Протокола број 7

Право на жалбу у кривичним стварима

Свако ко је осуђен за кривично дело има право на жалбу вишем суду.

Члан 3 Протокола број 7

- Накнада за погрешну осуду

(свако има право на накнаду уколико је погрешно осуђен).

Члан 4 Протокола број 7

- Право да се не буде суђен или кажњен двапут у истој ствари

Никоме се не може судити два пута за исто кривично дело осим уколико не постоје доказане нове чињенице.

Члан 5 Протокола број 7

- Једнакост супружника

(супружници имају једнака права и обавезе како међусобно тако и у односу према деци).

Члан 1 Протокола број 12

- Општа забрана дискриминације

(свакоме мора бити омогућено да ужива своја права без дискриминације по било ком основу као што је пол, боја коже, политичка или верска уверења или порекло).

Члан 1 Протокола број 13

- Укидање смртне казне

(смртна казна је забрањена чак и у време рата).

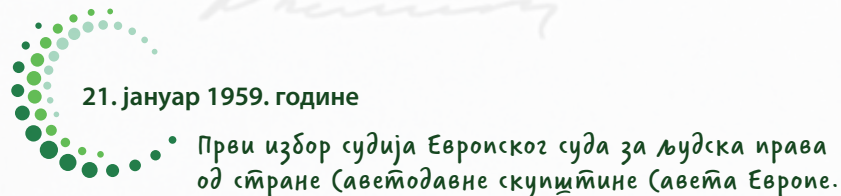
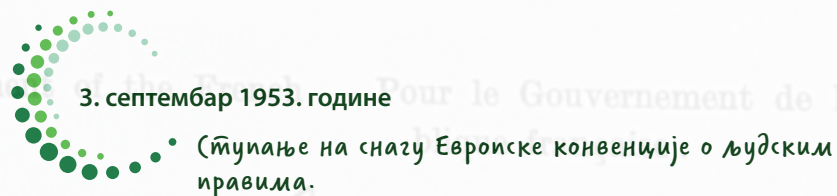
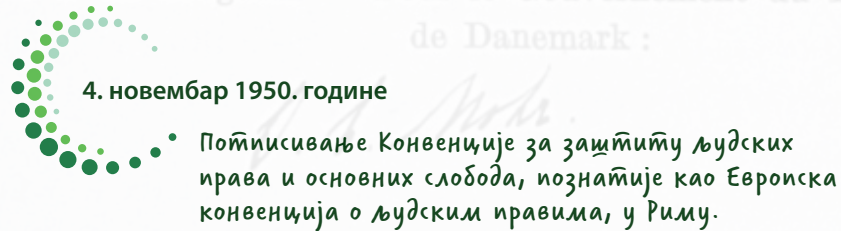
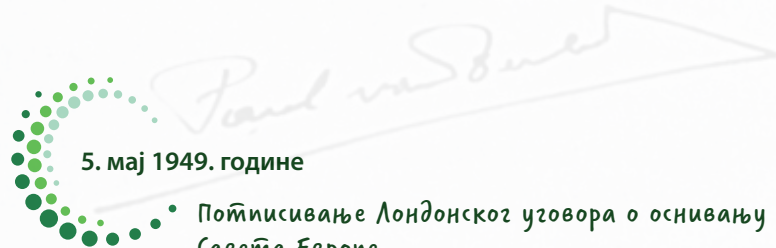
Додатак 2: Државе потписнице Конвенције за заштиту људских права и основних слобода

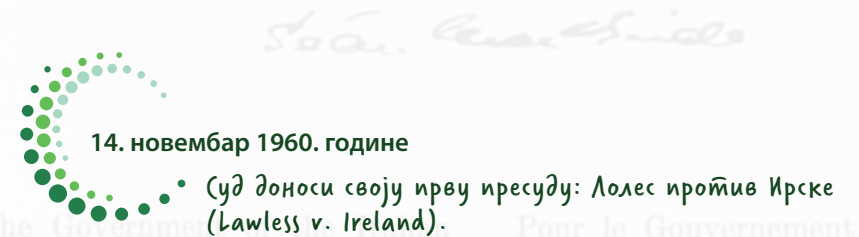
познатије као Европска конвенција о људским правима – Рим, 4. новембар 1950. године

- ✍ За Владу Краљевине Белгије: Пол ВАН ЗИЛАНД (Paul VAN ZEELAND)
- ✍ За Владу Краљевине Данске: Ото Карл МОР (Otto Carl MOHR)
- ✍ За Владу Републике Француске: Робер ШУМАН (Robert SCHUMAN)
- ✍ За Владу Савезне Републике Немачке: Валтер ХАЛШТАЈН (Walter HALLSTEIN)
- ✍ За Владу Републике Исланд: Петур БЕНЕДИКТСОН (Petur BENEDIKTSSON)
- ✍ За Владу Републике Ирске: Шон МЕК БРАЈД (Seán MAC BRIDE)
- ✍ За Владу Републике Италије: Карло СФОРЦА (Carlo SFORZA)
- ✍ За Владу Великог Војводства Луксембург: Јозеф БЕХ (Joseph BECH)
- ✍ За Владу Краљевине Холандије: Дирк СТИКЕР (Dirk STIKKER)
- ✍ За Владу Краљевине Норвешке: Халвард Мантеј ЛАНГЕ (Halvard Manthey LANGE)
- ✍ За Владу Протектората Сап: Едгар ХЕКТОР (Edgar HECTOR)
- ✍ За Владу Републике Турске: Мехмет Фуат КОПРУЛУ (Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ)
- ✍ За Владу Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске: Ернест ДЕЈВИС (Ernest DAVIES)

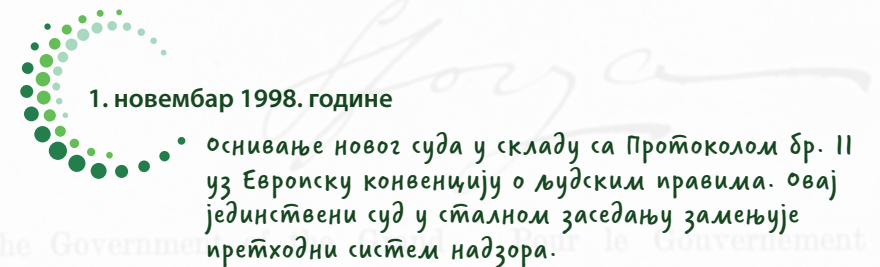
Додатак 3: Кључни датуми

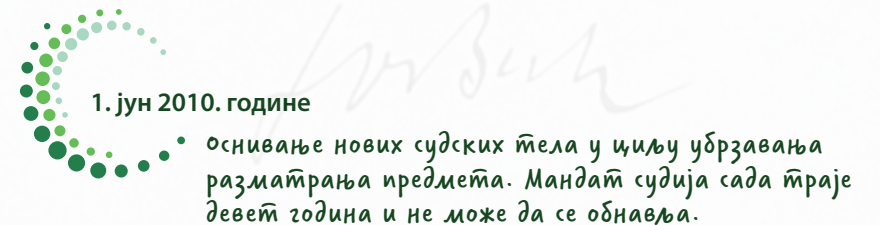
For the Government of the Irish Republic :
Pour le Gouvernement de la République irlandaise :

For the Government of the Italian Republic :
Pour le Gouvernement de la République italienne :

For the Government of the Grand Duchy of Luxembourg :
Pour le Gouvernement du Grand Duché de Luxembourg :

For the Government of the Kingdom of the Netherlands :
Pour le Gouvernement du Royaume des Pays-Bas :

For the Government of the Kingdom of Norway :
Pour le Gouvernement du Royaume de Norvège :

Додатак 4: Протоколи уз Конвенцију

Додатни протокол

Ступање на снагу: 18. мај 1954. године

познатији као Протокол бр. 1: предвиђа нова права, а посебно право на неометано уживање имовине, право на образовање и право на слободне изборе тајним гласањем.

Протокол бр. 2

Ступање на снагу: 21. септембар 1970. године

додељује надлежност суду за давање саветодавних мишљења на захтев Комитета министара.

Протокол бр. 3

Ступање на снагу: 21. септембар 1970. године

мења и допуњава раније чланове 29, 30 и 34 Конвенције.

Протокол бр. 4

Ступање на снагу: 2. мај 1968. године

предвиђа забрану дужничког затвора због неиспуњавања уговорних обавеза, право на слободу кретања и слободу избора пребивалишта и забрану протеривања сопствених држављана и групног протеривања странаца.

Протокол бр. 5

Ступање на снагу: 20. децембар 1971. године
мења чланове 22 и 40 Конвенције.

Протокол бр. 6

Ступање на снагу: 1. март 1985. године
мења чланове 22 и 40 Конвенције.

Протокол бр. 7

Ступање на снагу: 1. новембар 1988. године
предвиђа, конкретно, право на жалбу у кривичним стварима, право на накнаду за погрешну осуду, право да се не буде осуђен или кажњен двапут у истој ствари и једнакост супружника.

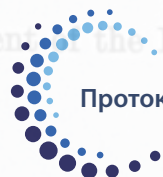
Протокол бр. 8

Ступање на снагу: 1. јануар 1990. године
уноси измене у функционисању Европске комисије за људска права.

Протокол бр. 9

- Ступање на снагу: 1. октобар 1994. године
- подносиоцима представке даје право, под одређеним околностима, да захтевају од суда да решава њихов предмет.

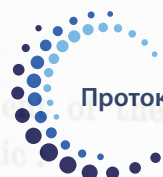
Протокол бр. 10

- Потписан: 25. март 1992. године
- унапређује поступак надгледања примене Конвенције у оквиру ранијег система Конвенције (овај инструмент је изгубио своју сврху ступањем на снагу Протокола бр. 11).

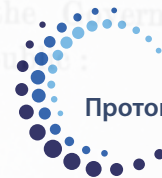
Протокол бр. 11

- Ступање на снагу: 1. новембар 1998. године
- успоставља „нови суд“.

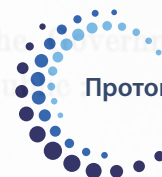
Протокол бр. 12

- Ступање на снагу: 1. април 2005. године
- уводи опшћу забрану дискриминације.

Протокол бр. 13

- Ступање на снагу: 1. јул 2003. године
- односи се на укидање смртне казне у свим околностима.

Протокол бр. 14

- Ступање на снагу: 1. јун 2010. године
- предвиђа стварање нових судских тела за најједноставније предмете и нови критеријум прихватљивости. овим протоколом такође је продужено трајање мандата судија са шест на девет година, без могућности обнављања.

Протокол бр. 15

- Ступање на снагу: 1. август 2021 године
- уводи позивање на принцип супсидијарности и доктрину поља слободне процене. Њиме је скраћен временски рок за подношење представке суду са шест на четири месеца.

Протокол бр. 16

- Ступање на снагу: 1. август 2018. године
- омогућава највишим судовима држава чланица да од суда затраже саветодавно мишљење.

Додатак 5: Табела потписивања и ратификација Европске конвенције о људским правима (Уговор бр. 005)

	Потписивање	Ратификација	Ступање на снагу
Албанија	13.07.1995.	02.10.1996.	02.10.1996.
Андора	10.11.1994.	22.01.1996.	22.01.1996.
Јерменија	25.01.2001.	26.04.2002.	26.04.2002.
Аустрија	13.12.1957.	03.09.1958.	03.09.1958.
Азербејџан	25.01.2001.	15.04.2002.	15.04.2002.
Белгија	04.11.1950.	14.06.1955.	14.06.1955.
Босна и Херцеговина	24.04.2002.	12.07.2002.	12.07.2002.
Бугарска	07.05.1992.	07.09.1992.	07.09.1992.
Хрватска	06.11.1996.	05.11.1997.	05.11.1997.
Кипар	16.12.1961.	06.10.1962.	06.10.1962.
Чешка Република	21.02.1991.	18.03.1992.	01.01.1993.
Данска	04.11.1950.	13.04.1953.	03.09.1953.
Естонија	14.05.1993.	16.04.1996.	16.04.1996.
Финска	05.05.1989.	10.05.1990.	10.05.1990.
Француска	04.11.1950.	03.05.1974.	03.05.1974.
Грузија	27.04.1999.	20.05.1999.	20.05.1999.
Немачка	04.11.1950.	05.12.1952.	03.09.1953.
Грчка	28.11.1950.	28.11.1974.	28.11.1974.
Мађарска	06.11.1990.	05.11.1992.	05.11.1992.
Исланд	04.11.1950.	29.06.1953.	03.09.1953.
Ирска	04.11.1950.	25.02.1953.	03.09.1953.
Италија	04.11.1950.	26.10.1955.	26.10.1955.
Летонија	10.02.1995.	27.06.1997.	27.06.1997.
Лихтенштајн	23.11.1978.	08.09.1982.	08.09.1982.
Литванија	14.05.1993.	20.06.1995.	20.06.1995.

	Потписивање	Ратификација	Ступање на снагу
Луксембург	04.11.1950.	03.09.1953.	03.09.1953.
Малта	12.12.1966.	23.01.1967.	23.01.1967.
Република Молдавија	13.07.1995.	12.09.1997.	12.09.1997.
Монако	05.10.2004.	30.11.2005.	30.11.2005.
Црна Гора	03.04.2003.	03.03.2004.	06.06.2006.
Холандија	04.11.1950.	31.08.1954.	31.08.1954.
Северна Македонија	09.11.1995.	10.04.1997.	10.04.1997.
Норвешка	04.11.1950.	15.01.1952.	03.09.1953.
Пољска	26.11.1991.	19.01.1993.	19.01.1993.
Португал	22.09.1976.	09.11.1978.	09.11.1978.
Румунија	07.10.1993.	20.06.1994.	20.06.1994.
Руска Федерација*	28.02.1996.	05.05.1998.	05.05.1998.
Сан Марино	16.11.1988.	22.03.1989.	22.03.1989.
Србија	03.04.2003.	03.03.2004.	03.03.2004.
Словачка	21.02.1991.	18.03.1992.	01.01.1993.
Словенија	14.05.1993.	28.06.1994.	28.06.1994.
Шпанија	24.11.1977.	04.10.1979.	04.10.1979.
Шведска	28.11.1950.	04.02.1952.	03.09.1953.
Швајцарска	21.12.1972.	28.11.1974.	28.11.1974.
Турска	04.11.1950.	18.05.1954.	18.05.1954.
Украјина	09.11.1995.	11.09.1997.	11.09.1997.
Уједињено Краљевство	04.11.1950.	08.03.1951.	03.09.1953.

* Од 16. септембра 2022. године Руска Федерација више није уговорна страна Европске конвенције о људским правима.

Табела потписа и ратификација Протокола уз Конвенцију може се наћи на интернет сајту Канцеларије за уговоре: www.coe.int/fr/web/conventions.

Оригинал Конвенције

SRP

www.echr.coe.int

Савет Европе је водећа организација за људска права на континенту. Обухвата 46 држава чланица, укључујући све чланице Европске уније. Све државе чланице Савета Европе потписале су Европску конвенцију о људским правима, споразум чији је циљ заштита људских права, демократије и владавине права. Европски суд за људска права надгледа примену Конвенције у државама чланицама.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE